

Integratie

DE ONBEPAAALDE INTEGRaal VAN $f(x)$ wordt genoteerd met $\int f(x)dx$, en is de meest algemene zogenaamde *primitieve van $f(x)$* – dat is:

$$\int f(x)dx = F(x) + C$$

waarbij $F(x)$ elke functie is zodanig dat $F'(x) = f(x)$ en C een willekeurige constante is. Dus, de onbepaalde integraal van $f(x) = 3x^2$ is $\int 3x^2 dx = x^3 + C$.

We zullen de volgende formules voor primitieven gebruiken:

$$\text{I. } \int x^n dx = \frac{x^{n+1}}{n+1} + C, \text{ waar } n \neq -1$$

$$\text{II. } \int cf(x)dx = c\int f(x)dx, \text{ waar } c \text{ een constante is}$$

$$\text{III. } \int [f(x) + g(x)]dx = \int f(x)dx + \int g(x)dx$$

VOORBEELD 1

$$\text{(a) } \int x^5 dx = \frac{x^{5+1}}{5+1} + C = \frac{x^6}{6} + C,$$

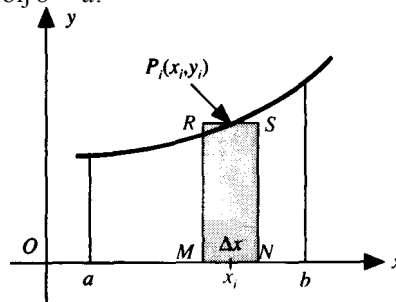
(b) $\int 4x^3 dx = 4\int x^3 dx = 4\left[\frac{x^4}{4} + C\right] = x^4 + 4C$, maar als we $4C$ de naam C_1 geven, dan stelt C_1 nog steeds een willekeurige constante voor; dus kunnen we eenvoudigweg schrijven dat $\int 4x^3 dx = x^4 + C$.

$$\text{(c) } \int 3x dx = 3\int x dx = 3\frac{x^2}{2} + C = \frac{3}{2}x^2 + C$$

$$\text{(d) } \int \frac{dx}{x^3} = \int x^{-3} dx = \frac{x^{-2}}{-2} + C = -\frac{1}{2x^2} + C$$

$$\text{(e) } \int (x^5 + 4x^3 + 3x) dx = \int x^5 dx + \int 4x^3 dx + \int 3x dx = \frac{x^6}{6} + x^4 + \frac{3}{2}x^2 + C$$

OPPERVLAKTE DOOR INTEGREREN. Beschouw de oppervlakte A begrensd door de kromme $y = f(x) \geq 0$, de x as, en de waarden $x = a$ en $x = b$, waarbij $b > a$.

ALS WE DEFINIËREN DAT $\int_a^b f(x)dx$ (lees: de *bepaalde integraal van $f(x)$* tussen $x = a$ en $x = b$) staat voor

$$\int_a^b f(x) dx = F(x) \Big|_a^b = F(b) - F(a), \quad (F'(x) = f(x))$$

dan wordt de oppervlakte begrensd door $y = f(x) \geq 0$, de x as, en de waarden $x = a$ en $x = b$, waarbij ($b > a$) gegeven door

$$A = \int_a^b f(x) dx$$

Opgeloste Vraagstukken

1. (a) $\int \sqrt{x} dx = \int x^{1/2} dx = \frac{x^{3/2}}{1/2} + C = \frac{2}{3} x^{3/2} + C$
- (b) $\int (3x^2 + 5) dx = x^3 + 5x + C$
- (c) $\int (5x^6 + 2x^3 - 4x + 3) dx = \frac{5}{7} x^7 + \frac{1}{2} x^4 - 2x^2 + 3x + C$
- (d) $\int (80x^{19} - 32x^{15} - 12x^{-3}) dx = 4x^{20} - 2x^{16} + 6/x^2 + C$

2. Bepaal de oppervlakte begrensd door de rechte $y = 4x$, de x as, en de waarden $x = 0$ en $x = 5$.

Hier is $y \geq 0$ op het interval $0 \leq x \leq 5$. Dan

$$A = \int_0^5 4x dx = 2x^2 \Big|_0^5 = 50 \text{ oppervlakte-eenheden.}$$

Merk op dat we de oppervlakte gevonden hebben van een rechte driehoek waarvan de benen 5 en 20 (lengte-)eenheden zijn. Zie Fig. 48-3. De oppervlakte is $(5)(20)/2 = 50$ oppervlakte-eenheden.

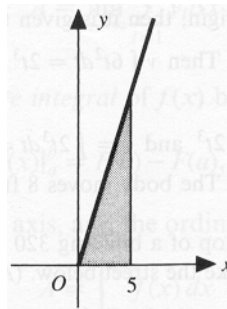

Fig. 48-3

3. Bepaal de oppervlakte begrensd door de parabool $y = 8 + 2x - x^2$ en de x as.

De stukken onderschept op de x as zijn $x = -2$ en $x = 4$; $y \geq 0$ op het interval $-2 \leq x \leq 4$. Zie Fig. 48-4.

Dus

$$A = \int_{-2}^4 (8 + 2x - x^2) dx = 8x + x^2 - \frac{x^3}{3} \Big|_{-2}^4$$

$$= \left(8 \cdot 4 + 4^2 - \frac{4^3}{3} \right) - \left(8 \cdot (-2) + (-2)^2 - \frac{(-2)^3}{3} \right) = 36 \text{ oppervlakte-eenheden.}$$

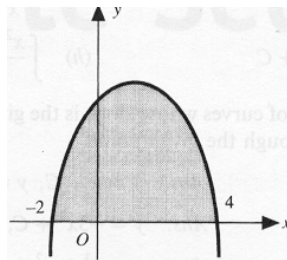

Fig. 48-4

4. Bepaal de oppervlakte begrensd door de parabool $y = x^2 + 2x - 3$, de x -as, en de waarden $x = -2$ en $x = 0$.

Op het interval $-2 \leq x \leq 0$, $y \leq 0$. Hier

$$A = \int_{-2}^0 (x^2 + 2x - 3) dx = \left. \frac{x^3}{3} + x^2 - 3x \right|_{-2}^0 = 0 - \left[\frac{(-2)^3}{3} + (-2)^2 - 3(-2) \right] = -22/3$$

Het minteken duidt erop dat de oppervlakte volledig onder de x -as ligt. De oppervlakte is $22/3$ oppervlakte-eenheden. Zie Fig. 48-5.

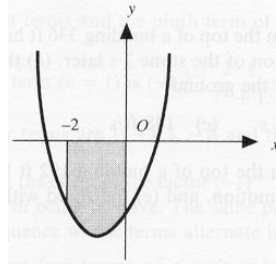

Fig. 48-5

Aanvullende vraagstukken.

5. Bepaal de volgende onbepaalde integralen.

(a) $\int 4 dx = 4x + C$

(b) $\int \frac{1}{2} x dx = x^2/4 + C$

(c) $\int (3x^2 + 4x - 5) dx = x^3 + 2x^2 - 5x + C$

(d) $\int x(1-x) dx = \frac{1}{2} x^2 - \frac{1}{3} x^3 + C$

(e) $\int 3(x+1)^2 dx = (x+1)^3 + C$

(f) $\int (x-1)(x+2) dx = x^3/3 + x^2/2 - 2x + C$

(g) $\int \frac{dx}{x^2} = -\frac{1}{x} + C$

(h) $\int \frac{x-2}{x^2} dx = x + \frac{2}{x} + C$

6. Bepaal de oppervlakte begrensd door de x as, de gegeven kromme, en de aangeduide waarden.

(a) $y = x^2$ tussen $x = 2$ en $x = 4$

Antw. $56/3$ opp. eenh.

(b) $y = 4 - 3x^2$ tussen $x = -1$ en $x = 1$

Antw. 6 opp. eenh.

(c) $y = x^{1/2}$ tussen $x = 0$ en $x = 9$

Antw. 18 opp. eenh.

(d) $y = x^2 - x - 6$ tussen $x = 0$ en $x = 2$

Antw. $34/3$ opp. eenh.

(e) $y = x^3$ tussen $x = -2$ en $x = 4$

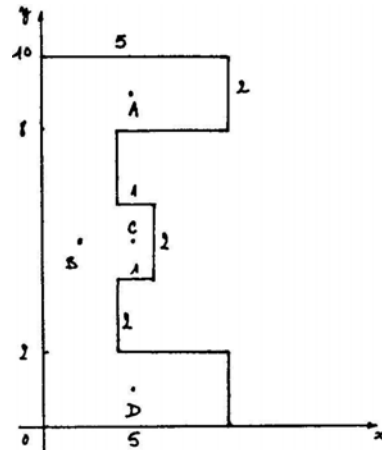
Antw. 68 opp. eenh.

(f) $y = x^3 - x$ tussen $x = -1$ en $x = 1$

Antw. $1/2$ opp. eenh.

BEREKENING VAN HET ZWAARTEPUNT IN EENVOUDIGE GEVALLEN

We berekenen bijvoorbeeld het zwaartepunt van de letter "E" zoals gegeven in de figuur.

De oppervlakte ervan is $10 + 12 + 2 + 10 = 34$.

Het zwaartepunt A van de bovenste rechthoek is $(2,5 ; 9)$, terwijl B de coördinaten $(1 ; 5)$ heeft, C $(2,5 ; 5)$, en D $(2,5 ; 1)$. De momenten van deze rechthoek ten opzichte van de x -as zijn het product van de oppervlakte ervan met de afstand tot de x -as, dus: $10 \cdot 9$, $12 \cdot 5$, $2 \cdot 5$ en $10 \cdot 1$. Het totaal is $M_x = 170$. Analoog is $M_y = 10 \cdot 2,5 + 12 \cdot 1 + 2 \cdot 2,5 + 10 \cdot 2,5 = 67$.

De x -coördinaat x_{zw} van het zwaartepunt is dus

$$x_{zw} = M_y / \text{Opp} = 67/34,$$

terwijl

$$y_{zw} = M_x / \text{Opp} = 170/34 = 5.$$

Deze werkwijze is gekend uit andere cursussen. Samengevat wordt ze

$$x_{zw} = \frac{\sum x_{zw,i} \cdot \text{Opp}_i}{\sum \text{Opp}_i} = \frac{\sum x_{zw,i} \cdot \text{Opp}_i}{\text{Totale Opp}}$$

en

$$y_{zw} = \frac{\sum y_{zw,i} \cdot \text{Opp}_i}{\sum \text{Opp}_i} = \frac{\sum y_{zw,i} \cdot \text{Opp}_i}{\text{Totale Opp}}.$$

Deze uitdrukkingen kunnen worden herschreven m.b.v. het $\int$ teken, door te doen alsof het Σ teken in $\int$ verandert (en dit is historisch gezien ook zo geweest, vermits het $\int$ -teken een uitgetrokken s-teken is):

$$x_{zw} = \frac{\int_a^b x \cdot dx \cdot y}{\int_a^b dx \cdot y} = \frac{\int_a^b x \cdot y \cdot dx}{\int_a^b y \cdot dx} = \frac{\int_a^b x \cdot f(x) \cdot dx}{\int_a^b f(x) \cdot dx} = M_y / \text{Opp}.$$

$$y_{zw} = \frac{\int_a^b \frac{y}{2} \cdot dx \cdot y}{\int_a^b dx \cdot y} = \frac{\frac{1}{2} \int_a^b y^2 \cdot dx}{\int_a^b y \cdot dx} = M_x / \text{Opp}.$$

Hierin zijn M_x en M_y de zogenaamde *momenten* om de x -as en om de y -as.

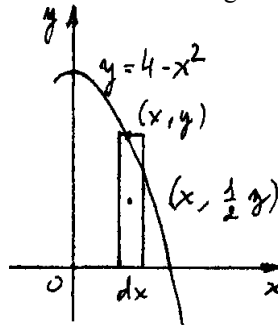
OEFENINGEN

1. De momenten vinden ten opzichte van de coördinaatassen van het oppervlak in het tweede kwadrant begrensd door $y = x^2 - 9$.

$M_y = \int_0^3 (-y \cdot dx) \cdot x$, want x is de afstand van het zwaartepunt van die rechthoek tot de y -as, en de oppervlakte van de rechthoek is $-y \cdot dx$, want x is negatief, en dus komt er een minteken om een afstand te bekomen. Dus $M_y = -\int_0^3 x \cdot (x^2 - 9) dx = 81/4$.

Analoog $M_x = \int_0^3 (-y \cdot dx) \cdot \frac{1}{2}y$ vermits nu $y/2$ de afstand is tot de x -as. En dus $M_x = -\frac{1}{2} \int_0^3 y^2 dx = -\frac{1}{2} \int_0^3 (x^2 - 9)^2 dx = \frac{324}{5}$.

2. Het zwaartepunt vinden van de oppervlakte in het eerste kwadrant begrensd door de parabool $y = 4 - x^2$.

We berekenen eerst de oppervlakte $A = \int_0^2 y dx = \int_0^2 (4 - x^2) dx = \frac{16}{3}$. De elementaire rechthoek heeft een zwaartepunt met coördinaten $(x, y/2)$ en een oppervlakte $y dx$ zodat

$$M_x = \int_0^2 \frac{1}{2} y \cdot y dx = \int_0^2 \frac{1}{2} (4 - x^2)^2 dx = \frac{128}{15}$$

en $M_y = \int_0^2 x \cdot y dx = \int_0^2 x(4 - x^2) dx = 4$.

De coördinaten van het zwaartepunt zijn dus $x_{zw} = \frac{4}{16/3} = \frac{3}{4}$ en $y_{zw} = \frac{128/15}{16/3} = \frac{8}{5}$.

3. Bepaal het zwaartepunt van het oppervlak begrensd door de gegeven krommen:

a) $y = x^2, y = 9$. *Antw.* $(0, 27/5)$.

b) $y = 4x - x^2, y = 0$. *Antw.* $(2, 8/5)$.

c) $3y^2 = 4(3 - x), x = 0$. *Antw.* $(6/5, 0)$.